

5. Estonian Public Information Act. URL: <https://legislationline.org/taxonomy/term/13891>

6. Latvian Freedom of Information Law. URL: <https://faolex.fao.org/docs/pdf/lat139032E.pdf>

7. Lithuanian Law on the Right to Obtain Information from State and Municipal Institutions. URL: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/440732>

8. Criminal-legal characteristics of the negligence of officials under the legislation of foreign countries / автор Y. Streltsov (2025). URL: https://www.researchgate.net/publication/381448738_CRIMINAL-LEGAL_CHARACTERISTICS_OF_THE NEGLIGENCE_OF_OFFICIALS_UNDER_THE LEGISLATION_OF_FOREIGN_COUNTRIES

9. Legal Cooperation in Criminal Matters: Thirty-Years' Experience of the Baltic States / A. Nevera et al. (2022). URL: <http://dx.doi.org/10.13165/j.icj.2022.06.006>

10. Features of criminal liability for disclosure of information that constitutes state secrecy in Ukraine and abroad / O. Yara (2022). URL: <https://environmentalscience.com.ua/en/journals/tom-13-2-2022/osoblivosti-kriminalnoyi-vidpovidalnosti-za-rozgoloshennya-informatsiyi-shcho-stanovit-derzhavnu-tayemnitsyu-v-ukrayini-ta-zarubizhnikh-krayinakh>

Назарлі Ельміра Самірівна,
слідчий слідчого відділення відділення
поліції № 1 Черкаського РУП ГУНП
у Черкаській області

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА УКРАЇНИ

Сучасний розвиток кримінального права України відбувається в умовах безпрецедентних викликів, зумовлених повномасштабною воєнною агресією, глибокою трансформацією соціально-економічного середовища та інтеграцією у європейський правовий простір. Ця сукупність факторів зумовлює необхідність невідкладного та комплексного перегляду принципів і норм Кримінального кодексу України (ККУ), що охоплюють як Загальну, так і Особливу частину [1, с. 512; 2, с. 400]. Актуальність модернізації підкреслюється зростанням рівня та різновидів складної злочинності, зокрема економічних злочинів, високотехнологічної кіберзлочинності, мародерства, колабораційних діянь та порушень військового правопорядку. Практичні кейси діяльності Національної поліції України (НПУ) та Служби безпеки України (СБУ) демонструють, що під час воєнного стану традиційні критерії оцінки складу злочину потребують істотного уточнення, особливо у випадках незаконного розпорядження державною власністю, злочинів проти територіальної цілісності та кіберзлочинів [3, с. 25; 6, с. 45].

Загальна частина кримінального права набуває особливої важливості у сучасних умовах, оскільки визначає принципи кримінальної відповідальності, критерії кваліфікації злочинів та механізми застосування покарань. Удосконалення передбачає уточнення суб'єктивних елементів складу злочину – поняття прямого та непрямого умислу, необережності та мотивів правопорушника [1, с. 78; 5, с. 112]. Практика прокуратури та НПУ демонструє необхідність детальної диференціації між діями, вчиненими під впливом крайньої необхідності, примусу або стану афекту, що може пом'якшувати або виключати відповідальність, та діями, виконаними з прямим кримінальним умислом. Наприклад, у справах щодо порушень військового правопорядку, що розслідуються слідчими підрозділами НПУ, суди особливо увагу приділяють мотивації та ступеню суспільної небезпеки правопорушника. Це дозволяє уникнути формалізму та забезпечує справедливе застосування покарання [6, с. 45]. У випадках самовільного залишення військової частини (ст. 407 ККУ) органи правопорядку ретельно перевіряють, чи було залишення зумовлене шоком, критичними сімейними обставинами чи свідомим дезертирством, що безпосередньо впливає на вид і суворість покарання [3, с. 30].

У рамках реформування кримінальної системи також впроваджено комплекс превентивних заходів, що включають моніторинг соціально-правових ризиків, оперативне реагування на факти шахрайства та корупції під час воєнного стану, а також розвиток пробачійних програм для осіб, які не становлять значної суспільної небезпеки [11, с. 19].

Особлива частина кримінального права зосереджена на конкретних видах злочинів, що набули особливої актуальності у воєнний час, зокрема насильницьких злочинах, порушенні прав громадян у зоні бойових дій, злочинах проти власності та економіки, таких як мародерство, розтрата державних коштів та шахрайство [2, с. 210; 4, с. 45]. Слідчі та оперативні підрозділи НПУ відіграють ключову роль у документуванні та розслідуванні мародерства на деокупованих територіях. Масштабний збір доказів, опитування постраждалих та свідків дозволяє встановити зв'язок між незаконним заволодінням майном та бойовою обстановкою, що є критично важливим для кваліфікації діяння як військового злочину, а не звичайної крадіжки [6, с. 110]. Наприклад, у Київській та Чернігівській областях слідчі НПУ зібрали тисячі речових доказів і свідчень, які дозволили кваліфікувати систематичне вилучення та вивезення приватного майна військовослужбовцями окупаційних сил як мародерство, що стало підставою для судового переслідування [3, с. 30].

Департамент кіберполіції НПУ протидіє кібератакам на державні інформаційні ресурси, фінансові системи та цифрову економіку, ліквідує фішингові схеми та шахрайство, спрямоване на волонтерів та державні організації, які працюють із гуманітарною допомогою. Протягом 2023–2024 років кіберполіція ліквідувала декілька транснаціональних злочинних угруповань, що

використовували фішингові сайти та шкідливе програмне забезпечення для привласнення коштів, призначених для Збройних Сил України та гуманітарних потреб, заблокувавши тисячі шахрайських банківських рахунків та вебресурсів [8, с. 60].

Підрозділи економічної безпеки НПУ, спільно з Державною аудиторською службою, активно викривають схеми розтрати державних коштів у сфері оборонних закупівель та відновлення інфраструктури. Наприклад, у 2024 році було викрито мережу посадових осіб та комерційних структур, які намагалися привласнити бюджетні кошти, виділені на будівництво фортифікаційних споруд. Оперативне документування порушень та подальші арешти дозволили зберегти кошти для критично важливих оборонних потреб [4, с. 38].

Порівняльний аналіз кримінального права України та зарубіжних країн свідчить про поступову адаптацію українського законодавства до європейських стандартів, зокрема у сфері гуманізації кримінальної відповідальності, розвитку пробації та ресоціалізації правопорушників, що відповідає досвіду Німеччини, Великої Британії та Франції [7, с. 88; 9, с. 22]. Превентивна стратегія НПУ включає впровадження пробаційних програм, роботу ювенальної превенції та спеціалізовані заходи для внутрішньо переміщених осіб і дітей, що перебувають у зоні ризику, що відповідає моделям системної соціальної превенції ЄС [11, с. 19].

Таким чином, сучасне кримінальне право України потребує комплексного та безперервного реформування, що охоплює Загальну та Особливу частини ККУ, гармонізації з міжнародним досвідом та адаптації до нових загроз воєнного стану. Ключовими завданнями залишаються: забезпечення балансу між суворістю покарання за військові та колабораційні злочини та дотриманням прав людини, підвищення ефективності превентивних заходів у кіберсфері та економіці, а також подальше вдосконалення системи кваліфікації злочинів. Подальші реформи повинні забезпечити зміцнення правової безпеки, довіри до державних інститутів та стабільного правопорядку у період воєнного стану та повоєнного відновлення [12, с. 33].

Список використаних джерел

1. Кримінальне право України. Загальна частина: Підручник / За ред. проф. Іваненка О.В. – К., 2022. – 512 с.
2. Кримінальне право України. Особлива частина: Монографія / Петров С.М. – Х., 2023. – 400 с.
3. Вітренко С.М. Кримінальне право України у воєнний час: проблеми та перспективи. – Л., 2022.
4. Нові тенденції кримінального права України: аналітика та практика / Кравченко О., 2023. – К., 2023.
5. Закон України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України», 2022 р.
6. Судова практика Верховного Суду України, 2022–2024 рр.

7. Comparative Criminal Law in Europe / Smith J., Brown L. – London, 2022. – 280 p.
8. Cybersecurity and Criminal Law: Modern Challenges / Brown L., 2023. – Oxford, 2023.
9. European Criminal Law: Trends and Challenges / Müller F. – Berlin, 2022.
10. Duffy C., Comparative Analysis of European Criminal Codes / Paris, 2022.
11. Коваленко О.В. Кримінологічні аспекти реформування кримінального права України. – К., 2022.
12. Пономаренко І.І. Превентивні заходи у кримінальному праві: сучасний стан та перспективи. – Х., 2024.

Некоз Андрій Петрович,
ад'юнкт Національної академії Служби
безпеки України

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ БОРТЬБИ ЗІ ЗЛОЧИННІСТЮ ТЕРОРИСТИЧНОЇ СПРЯМОВАНОСТІ

В умовах глобалізації транснаціональна організована злочинність і тероризм є закономірним результатом розвитку протиправної діяльності в суспільстві, її організованих сфер і являє собою найбільш високолатентну і небезпечну систему злочинної діяльності [5, с. 60].

У науці кримінального права феномен тероризму досліджується крізь призму трьох рівнів: 1) тероризм у вузькому розумінні (терористичний акт); 2) тероризм у широкому розумінні (злочини терористичної спрямованості); 3) тероризм у найбільш широкому розумінні (терористична діяльність, як криміналізована, так і некриміналізована). Криміналізована частина терористичної діяльності має назву «терористичні злочини» [2, с. 7; 4, с. 158–170]. В. М. Євдокимов вказує, що у вузькому розумінні тероризм слід розглядати як суспільно-небезпечні діяння, спрямовані на залякування населення з метою спонукання держави, міжнародної організації, фізичної або юридичної особи чи групи осіб до вчинення або відмови від вчинення якихось дій. У широкому ж розумінні тероризм також охоплює всі інші злочини терористичної спрямованості. До цих злочинів належать, крім терористичного акту, також інші злочини (наприклад, диверсія, вбивство, захоплення заручників), якщо ці діяння вчиняються публічно, спрямовані на залякування населення з метою впливу на прийняття якогось рішення або відмови від нього [1, с. 92].

Гібридні виклики та загрози, які постали перед нашою державою на тлі негативних суспільно-політичних процесів у 2014 році, стали серйозним випробуванням для незалежності України,